

Het beste uit 20 jaar
Hard gras

Samengesteld door Hugo Borst,
Matthijs van Nieuwkerk
en Henk Spaan

Ambo|Anthos
Amsterdam

Voorwoord

Waar vind je de naam van K. Schippers naast die van Martin Bril, Özcan Akyol naast Jan Wolkers en Peter Buwalda naast Marcel van Roosmalen?

In de bundel met de beste verhalen uit 20 jaar *Hard gras*.

Omdat er bij de twee eerdere lustra ook een verzameling *best of* is verschenen, hebben we ons hier voornamelijk beperkt tot de laatste vijf jaar.

Klassiekers als *Het mooiste leven...* door Kees 't Hart, *De Coolsingel bleef leeg* door Hugo Borst en Herman Kochs voetbaldebuut uit nummer 1 ontbreken niet, maar de nadruk ligt op het jongste verleden.

En zoals altijd op de kwaliteit.

Vandaar verhalen van Peter Buwalda, Frank Heinen, Roman Helinski, Olga Kortz, Filip Joos en Janneke van der Horst.

Nog altijd publiceren we werk van 'jongere' schrijvers.

Het grappige is dat toen we met *Hard gras* begonnen sommigen van ons jong waren, de jongere schrijvers onze tijdgenoten.

Met *Hard gras* is ook de redactie 20 jaar ouder.

Dat de jongeren ons klaarblijkelijk niet zo zien en hun jeugd nog graag aan *Hard gras* lenen, maakt ons gelukkig.

Hugo Borst
Matthijs van Nieuwkerk
Henk Spaan

HERMAN KOCH

Kick Off 2 of De Lange Aanloop naar Amerika

Mijn eerste wk-herinnering is vrij wazig, en in zwart-wit, zoals de meeste herinneringen van lang geleden. Het was 1966. Ik was twaalf jaar oud en verbleef met mijn ouders in een hotel aan de Bretonse kust. Op een flakkerende zwart-wittelevisie in de eetzaal van het hotel was de finale van het wereldkampioenschap tussen Engeland en Duitsland aan de gang. Mijn vader was natuurlijk voor Engeland, en ik natuurlijk ook. Waarschijnlijk was mijn moeder ook wel voor Engeland, maar op de een of andere manier komt zij in mijn eerste wk-herinnering niet voor. Ik denk dat zij tijdens de finale in het schilderachtige haventje langs de vissersboten slenterde. Ook in 1966 waren wk-finales al meer iets voor mannen – voor vaders en voor zonen – dan voor moeders.

Zelfs de Franse obers deden alsof ze voor Engeland waren, hoewel Franse obers toch bekendstonden om hun onverholen afkeer van Engelse hotelgasten. Maar het was in 1966, net als nu, gewoonweg ondenkbaar om voor *Duitsland* te zijn. De enigen die niet achter Engeland stonden waren de in ruime mate in het hotel aanwezige Duitsers. Maar ze hielden zich gedurende de hele wedstrijd wel opvallend stil. In 1966 hielden Duitsers in Franse hotels zich nog een stuk stiller dan nu – zelfs tijdens een wk-finale. Toen Engeland ten slotte had gewonnen, werden ze zelfs zo stil, dat wij ze de rest van de vakantie helemaal niet meer hebben gehoord. Het was een stilte die tot 1974 zou duren.

De jaren van het mooiste Nederlandse voetbal (1970-1978) waren voor mij een soort duistere middeleeuwen, waarin ik in het diepste geheim de verrichtingen van Ajax en het Nederlands elftal bleef volgen. Ik voelde mij als een Oost-Duitse modelarbeider die stiekem naar de uitzendingen op het *Westliche Fernsehen* keek. Ik had veel vrienden, en ook vriendinnen, maar geen voetbalvrienden. Voetbal was in die tijd gewoon een beetje stom. Alle sporten waren behoorlijk stom in de kringen waarin ik me destijds bewoog.

Zelf was ik ook al niet bijster goed in sport, maar dat paste naadloos in de tijdgeest. Op gymnastiek vertoonde ik me zelden. Het enige wat ik goed kon was een bal heel hard, heel ver weggooien, en daarbij ook nog goed richten. Menige ijsbal heeft in de winter, met de precisie van een kruisraket, de oogbol van het argeloze slachtoffer op tachtig meter afstand weten te vinden. Vanwege deze specialiteit stond ik tijdens honkbal altijd helemaal achter – en helemaal alleen – in het veld, om die twee ballen die in anderhalf uur tijd mijn kant op kwamen in een rechte lijn naar de thuisplaat terug te werpen.

In mijn lagereschooltijd werden er een keer een soort landelijke Olympische Spelen tussen alle lagere montessorischolen gehouden. Het onderdeel ‘kogelstoten’ bestond uit het zo ver mogelijk wegwerpen van een honkbal, en zo sleepte ik voor onze school olympisch goud in de wacht. Dat was mijn enige sportieve prestatie die in de boeken kon worden bijgeschreven – hoewel ik me soms, in momenten van vertwijfeling, nog weleens afvraag of deze tak van sport ooit wel echt bestaan heeft.

Sport, dat was kortom iets voor jongens die toch al in de verkeerde kleren rondliepen, die van hun ouders hun haar niet mochten laten groeien, of erger nog, er geheel uit eigen vrije wil met een hoofd als een dienstplichtige bijliepen. Die jongens waren ook altijd toevalligerwijs voorstanders van de Amerikanen en van het imperialisme, in plaats van voor de Vietcong, zoals wij. In het openbaar babbelde ik laf mee over de teksten van Bob Dylan, maar mijn echte helden uit die tijd – Cruijff, Neeskens, Keizer – kon ik met niemand delen. Ik weet zelfs zeker dat de bodem voor mijn latere afkeer van Bob Dylan (en zijn teksten) in die verschrikkelijke periode moet zijn gelegd.

Mijn coming-out vond pas aan het eind van de jaren zeventig plaats. Pas toen durfde ik de wereld recht in het gezicht te kijken en eindelijk hardop te zeggen: ‘Ja, ik houd van voetbal! En wat dan nog?’ Sindsdien heeft alles wat maar naar de stem (of de teksten) van Bob Dylan klinkt op mij dezelfde uitwerking als de woorden ‘Internationale solidariteit met de derde wereld’ op de al eerder genoemde modelarbeider uit het voormalig Oostblok.

Zo zag ik Ajax in zijn eerste Europa Cup-finale ten onder gaan tegen het veel te sterke AC Milan: alleen. Het jaar daarop zag ik hoe voor het eerst een Nederlandse ploeg een Europa Cup veroverde: Feyenoord, in de verlenging tegen Celtic: alleen. De drie achtereenvolgende Europa Cups van Ajax: ook alleen.

Niet helemaal alleen overigens. Mijn moeder keek af en toe ‘voor de gezelligheid’ met mij mee. Wij waren het er in elk geval over eens dat de doelman van AC Milan, Cudicini, bijgenaamd De Zwarte Spin, niet echt een mens was. Alle Italianen en Spanjaarden waren niet helemaal echte mensen. Ze speelden smerig en vloerden onze jongens met vuile trucjes en ‘Zuid-Europees theater’. De charges van Laseroms, Israël, Van Hanegem en Suurbier waren daarentegen allemaal ‘uitgelokt’, daar bestond geen enkele twijfel over.

Het dieptepunt van mijn voetbaleenzaamheid werd bereikt tijdens de WK-finale Nederland-Duitsland van 1974. Ik had zelf geen televisie. Ik geloof dat ook het bezit van een televisie in die tijd een beetje stom was. Dus belde ik een vriendin (die niet van voetbal hield), of ik bij haar mocht kijken. De vriendin reageerde alsof ik haar had voorgesteld een bokje op haar balkon te komen slachten. Zelf zat zij gedurende die hele gruwelijke wedstrijd demonstratief in de tuin (‘Ik wist helemaal niet dat jij van dat stomme voetbal hield...’), en het spreekt voor zich dat ik ook na afloop mijn diepe elende niet met haar kon delen.

Een paar dagen later stond ik op het Leidseplein om het Nederlands elftal toe te juichen voor het behalen van de tweede plaats. Er waren een hoop mensen op de been, maar ik zag niemand die ik kende – en dat was in die tijd al met al misschien ook maar het beste.

Ik heb zelfs een tijdje alles in het werk gesteld om het voetbal uit mijn hoofd te zetten. Tijdens het WK van 1978 probeerde ik mezelf voor te houden dat voetbal helemaal niet bestond: zover was het dus inmiddels met mij gekomen. Sinds die tijd begrijp ik ook beter hoe dictaturen als Noord-Korea en het vroegere Albanië werken, waarom mensen bij de Bhagwan- of Moonsekte altijd zo akelig glimlachen en tranen vergieten bij de dood van hun leider. Ik wilde mij, dwars tegen mijn ware gevoelens in, aanpassen aan mijn omgeving c.q. aan mijn vriendenkring. Als zij gezond waren, dan was ik waarschijnlijk ziek. Maar gelukkig bleek mijn ziekte uiteindelijk ongeneeslijk.

Mijn ontkenning van het WK van '78 hield maar een paar dagen stand. Als de onverbeterlijke rukker die tegen beter weten in met zijn handen boven de lakens probeert te slapen, als de gezworen alcoholist die in een rechte lijn en met gebogen hoofd van de supermarkt naar huis probeert te lopen, zonder bij het passeren van het buurtcafé naar binnen te kijken, deed ik net of ik de wedstrijden, die uit de televisies van de boven- en onderburen schalden, niet hoorde. Zelf had ik nog steeds geen televisie, maar ik kan me niet meer herinneren of dat in 1978 nog altijd stom was, of dat ik er gewoon geen geld voor had. Hoe dan ook, na drie dagen hield ik het niet meer uit en ging de straat op, om overal, waar dan ook, ergens, het maakte niet uit met wie, iedereen die mij er gedurende tweemaal drie kwartier wel bij kon hebben, *alles* te zien – tot aan het schot van Rensenbrink tegen de paal bij de 1-1 stand in de finale tegen Argentinië, en ten slotte ook de, tot op de dag van vandaag nog maar half verdrongen, verlenging die daarna kwam.

In de jaren daaropvolgend ging het met mijn openlijke liefde voor het voetbal alleen nog maar bergopwaarts. In het midden van de jaren tachtig verhuisde ik naar het mekka van het Zuid-Europese voetbal, Barcelona. Daar maakte ik de komst van Cruijff mee, en later die van Koeman, Laudrup en Stoitsjkov. In Barcelona waren al mijn vrienden *socios* van de club: socio zijn van FC Barcelona is erfelijk. Mijn Spaanse zwager heeft zijn zoontje al op tweejarige leeftijd als lid van de club ingeschreven. Bij hen thuis in de boekenkast staat een ingelijste foto van vader en zoon, poserend naast de vicepresident, Nicolas Casaus.

De eerste wedstrijd die ik in het Camp Nou-stadion meemaakte ging tegen Español, een ‘Spaanse’ club uit dezelfde stad, in tegenstelling tot het Catalaanse Barça, en daarom dus volstrekt verderfelijk. Toen de spelers van Español het veld opkwamen, werd in het vak boven ons door een paar duizend man een spreekkoor aangeheven: ‘*Hijos de puta! Hijos de puta!*’ Dat betekende ‘hoerenzonen’, en het spreekkoor zou gedurende de hele tweemaal drie kwartier van de wedstrijd niet in kracht afnemen. In ons vak werden er hoofdzakelijk verwensingen aan het adres van de eigen spelers het veld in geslingerd. We aten grote, vette worsten (*butifarras*) en dronken liters bier uit plastic bekertjes. Ik wist dat ik hier nog vaak terug zou komen.

Met mijn inmiddels vijfjarige neefje en mijn zwager speelde ik vaak partijtjes (wie het eerst vijf doelpunten maakte) in de lange gang van hun huis. Ik was dan wel niet goed in sport, maar tegen een vijfjarige schoot ik ze er achter elkaar in. Toch speelde ik altijd nog een stuk minder gemotiveerd dan mijn zwager. Toen zijn zoontje een scoringskans voor open doel kreeg, haalde hij hem met een harde tackle onderuit. De dreigende huilbui wist ik in de kiem te smoren met een rode kaart voor zijn vader. Drie dagen later trok mijn neefje nog altijd met zijn been. Wanneer vrienden en familie naar de oorzaak informeerden, antwoordde mijn zwager steevast: ‘Ik had geen keus. Als hij was doorgebroken was het een goal geweest.’

Na de gewonnen voorrondewedstrijd Nederland-Engeland voor het WK van 1994 bleek ik met Ronald Koeman in hetzelfde vliegtuig naar Barcelona te zitten. Hij liep tussen de taxifreewinkels op Schiphol, op de voet gevolgd door Annet van Trigt, een camera- en een geluidsman. Toen de camera even niet draaide, raapte ik al mijn moed bijeen en liep op Koeman toe. Ik kon me niet herinneren ooit eerder een handtekening aan iemand te hebben gevraagd.

‘Het is voor mijn kleine neefje,’ mompelde ik. ‘Die is al sinds zijn tweede jaar socio van Barcelona.’

Zonder echt op te kijken, krabbelde Koeman zijn handtekening op het papiertje.

‘En nog gefeliciteerd met gisteravond,’ zei ik.

‘Dank je wel,’ zei Koeman.

De handtekening staat inmiddels, ook ingelijst, naast de foto van Nicolas Casaus in de boekenkast.

Een paar jaar geleden – ik woonde inmiddels weer in Amsterdam – kocht ik een computerspel dat Kick Off 2 heette. Kick Off 2, zo las ik op de verpakking, was de verbeterde versie van Kick Off, dat tot spel van het jaar was uitgeroepen. Ik sloot het spel aan op de kleurentelevisie. Op een gifgroene grasmat renden twee elftallen rond, vanuit helikopterperspectief gezien. Alles was mogelijk met Kick Off 2: je kon zelf de kleur van de shirtjes bepalen (Ajax, Barcelona, Oranje etc.), er konden vriendschappelijke wedstrijden en hele landskampioenschappen worden gespeeld, spelers kregen gele en rode kaarten, raakten geblesseerd en werden gewisseld, je kon uit twintig verschillende spelsystemen kiezen, uit een droog en uit een nat veld, al dan niet met zijwind, en bij een overtreding in het strafschopgebied klonk er een snerpende scheidsrechtersfluit en joelde een onzichtbaar publiek een oorverdovend, elektronisch ‘Boeaaaa!’ ...

Het kostte een paar dagen om het spel onder de knie te krijgen, maar daarna was mijn opmars door de vijf verschillende niveaus, met toenemende moeilijkheidsgraad, niet meer te stuiten. Als het met mijn werk niet zo wilde vlotten, speelde ik even snel een paar wedstrijden tussendoor, om pas uren later uit een doffe verdwazing te ontwaken, waarna er van werken meestal niet zoveel meer kwam. ’s Nachts renden de spelers van Kick Off 2 door mijn dromen. Het moment waarop het met mijn werk niet meer zo wilde vlotten, viel elke dag vroeger.

Vrienden aan wie ik het spel liet zien waren onmiddellijk verslinderd. Ik had inmiddels bijna alleen nog maar ‘voetbalvrienden’, en het kostte me geen enkele moeite om tegenstanders te vinden. Er deed zich alleen wel een ander probleem voor: ik had al twee weken voorsprong opgebouwd, ongeveer negentig uur, in gespeelde oefenpartijtjes. Dat bleek een achterstand die door niemand meer viel in te lopen, en na een tiental monsterzeges haakten mijn voetbalvrienden dan ook een voor een af.

Zo stond ik er dus opnieuw alleen voor. Op eenzame hoogte wel-

iswaar – ook van het hoogste spelniveau kon ik vrij eenvoudig winnen – maar toch vooral... eenzaam.

Toen kwam José Miguel uit Barcelona een week bij ons logeren. Er zijn, helaas, nog altijd vele Nederlanders die niets om voetbal geven, maar een Spanjaard die niet driekwart van de dagelijks beschikbare gespreksstof aan voetbal opsoupeert, ben ik tot op de dag van vandaag nog niet tegengekomen.

Ik wachtte op een geschikt moment. En dat moment kwam al op de eerste avond, na het eten, bij de tweede koffie met Spaanse cognac.

‘Ik heb overigens een computerspel gekocht,’ plaatste ik zo achteloos mogelijk. ‘Een voetbalspel...’

José Miguel reageerde aanvankelijk nog met een zekere scepsis, maar toen ik de elftallen op het scherm liet verschijnen – de shirtjes in de kleuren van Barcelona en die van Ajax – kwam er een wazige glans in zijn ogen die ik onmiddellijk herkende, ook al kon ik hem onmogelijk eerder hebben gezien: zo, *precies zo*, moest ik zelf hebben gekeken toen ik voor het eerst Kick Off 2 had ingeschakeld. Ik besepte plotseling wat ik aanrichtte. Maar er was geen weg terug. Ik voelde mij een heroïnedealer die op het schoolplein een dertienjarig meisje haar eerste gratis shotje aanbiedt.

De eerste wedstrijd eindigde in een 12-0 overwinning voor Ajax. Bij de laatste, om halfvier de volgende ochtend, kwamen Ajax en ik niet verder dan 7-0. De fles cognac was leeg. José Miguel had niet één keer gescoord, want dat is een van de weinige principes die ik altijd hoog ben blijven houden: nooit iemand laten winnen. Laten winnen is immers vernederender dan verliezen met een monster-score. Wat niet wegnam dat de eindeloze reeks overwinningen mij behoorlijk had opgebroken. Ware het niet dat José Miguel na elke verloren wedstrijd op een revanche had aangedrongen, dan zou ik nooit zes uur achter elkaar hebben doorgespeeld, loog ik mijzelf voor.

Ik wist wat José Miguel voor zich zou zien wanneer hij die nacht zijn ogen sloot, en waar hij waarschijnlijk ook over zou dromen. Over hetzelfde als ik, namelijk: een rechthoekig veld van een onnatuurlijke, op het netvlies nasmeulende kleur groen, en een onaf-

zienbare reeks gemiste kansen, onterechte gele kaarten en bloedstollende situaties in het strafschoopgebied.

De volgende ochtend om tien uur trof ik hem voor het televisiescherm.

‘Even een beetje oefenen,’ zei hij zonder op te kijken. ‘Vanavond maak ik je in.’

We gingen ook nog weleens de deur uit gedurende die week, maar voordat we de deur uitgingen, of ertussendoor, en vooral erna, was er altijd wel een leeg moment voor ‘even snel een partijtje’ te vinden.

José Miguel leerde snel. Tegen het eind van de week moest ik alle zeilen bijzetten om, na twintig wedstrijden achter elkaar en om halfvijf ’s ochtends, nog een schamele 2-0 overwinning op het scorebord te zetten. Toch had Barcelona nog altijd niet gescoord. José Miguel creëerde ontelbare kansen voorin, wist er soms zelfs meer hoekschoppen uit te slepen dan Ajax en ik, en dwong mijn keeper tot onmogelijke reddingen, maar zijn team slaagde er niet in ‘om het geluk af te dwingen’, zoals dat heet.

De laatste avond voor zijn vertrek zouden we de ‘finale’ spelen. Alle voorafgaande wedstrijden van de afgelopen week telden niet meer mee. Wie de finale won was in één klap ‘wereldkampioen’. Ik stelde de computer in op twee keer een halfuur en schroefde de dop van een nieuwe fles cognac.

Vlak voor het eind van de eerste helft scoorde Ajax. Met die 1-0 stand gingen wij ook de rust in: een rust die wij overigens nooit langer dan dertig seconden lieten duren. Er was wel het een en ander veranderd in die week. Het kostte mij de grootste moeite om het 4-4-3 systeem en het hoge tempo van Barcelona bij te benen. Bijna voortdurend stond ik met mijn rug tegen de muur. José Miguel ‘domineerde’ de wedstrijd, en mijn eigen goal was in alle eerlijkheid niet meer dan een toevalstreffer geweest. Met gemengde gevoelens zag ik dan ook de tweede helft gemoet.

Na de rust hetzelfde beeld: een groot overwicht van Barcelona, dat ook ‘een mooiere partij voetbal’ neerzette, misschien wel simpelweg omdat er ‘meer voetbal in de ploeg zat’, ik weet in elk geval niet waar het aan lag dat het elftal er desalniettemin maar niet in

slaagde om het veldoverwicht in harde cijfers om te zetten. Zelf zat ik er trouwens tegen het eind van die tweede helft volledig doorheen, dus ook daar kon het niet aan liggen.

Er resteerden nog vijf minuten tot het eindsignaal. Langzaam tikte de klok de seconden weg... – en toen nam ik die ene fatale beslissing, die mij zou leren dat ik een week lang juist had gehandeld door mijn tegenstander zonder genade alle hoeken van het veld te laten zien, en dat, wanneer je de keus hebt tussen Spaanse Trots en Gekrenkte Spaanse Trots, je altijd zonder te aarzelen voor de eerste mogelijkheid moet kiezen.

Een van Barcelona's spitsen (Romário? Stoitsjkov? Bakero?) was doorgebroken en had een redelijke scoringskans. Ik had de bal waarschijnlijk nog gemakkelijk kunnen *ausputzen*, maar plotseling, in die laatste, zenuwslopende slotseconden, kreeg mijn gevoel de overhand boven mijn verstand. Kun je het met goed fatsoen wel maken, zo fluisterde een stem mij in waar ik nooit naar had moeten luisteren, kun je het later tegenover jezelf verantwoorden wanneer je José Miguel morgenochtend met lege handen op het vliegtuig zet zonder dat hij ook maar één enkel tegendoelpunt heeft gescoord? Het antwoord werd gegeven door een van mijn verdedigers: met een keiharde tackle haalde hij de doorgebroken spits onderuit. Er was geen vergissing mogelijk. Zulke klinkklare penalty's zie je op het echte voetbalveld zelden.

Zo werd het dus toch nog op het nippertje 1-1. Ook de verlenging van tweemaal een kwartier bracht geen verandering in de eindstand. En omdat het nemen van een beslissende serie strafschoppen niet in het computerprogramma was opgenomen (misschien een idee voor Kick Off 3?) werd het de eerste onbesliste finale van een wereldkampioenschap voetbal uit de geschiedenis.

José Miguel leek niet echt blij met het behaalde gelijkspel en zijn enige doelpunt in één week. De volgende ochtend op Schiphol was hij stiller dan normaal. Bij de paspoortcontrole draaide hij zich nog één keer om en keek mij strak aan. 'Jij hebt mij die penalty cadeau gegeven, hè?' zei hij verbitterd. 'Je had me zelfs bijna laten winnen. Maar ik ben blij dat je dat tenminste niet gelukt is.'

Ik probeerde nog te ontkennen, maar het had weinig zin. We

wisten allebei maar al te goed hoe de zaken ervoor stonden. Wat ik had gedaan was erger dan die speler van die Franse club, waarvan de naam me nu even niet te binnen wil schieten, die tegen een forse omkoopsom niet helemaal met volle inzet speelde, waardoor Olympique Marseille het landskampioenschap veilig kon stellen. Olympique Marseille moest de Europa Cup inleveren en werd naderhand gedegradeerd. Ik bleef op Schiphol achter met het gevoel dat geen straf hoog genoeg was voor wat ik had gedaan.

Toen hij de paspoortcontrole al gepasseerd was, begon José Miguel plotseling hard te lachen. ‘Volgende keer maak ik je af!’ schreeuwde hij me toe en zwaaide. Het was niet letterlijk wat hij zei. Hij bediende zich van een Spaanse uitdrukking die moeilijk in het Nederlands is om te zetten, maar die vrij vertaald zoiets betekent als: ‘Volgende keer trek ik de ballen onder het lichaam vandaan dat die hoer van een moeder van je ongelukkigerwijs gebaard heeft!’

Er zijn veel van dat soort veel te lange uitdrukkingen in het Spaans die eigenlijk geen Nederlands equivalent hebben. In het Camp Nou-stadion in Barcelona had ik er tientallen gehoord, in evenzovele varianten, alle gericht aan het adres van de spelers van de tegenpartij.

Ik zwaaide naar José Miguel. Ik hoopte dat hij snel terug zou komen, of beter gezegd, iets in mijzelf hoopte dat hij snel terug zou komen. Iets anders wist dat het nog een hele tijd zou kunnen duren, en dat dat voor ons allebei waarschijnlijk het beste zou zijn.

Niet lang daarna heb ik de diskette van Kick Off 2 opgeborgen op een plaats waar ik hem nooit meer terug zou kunnen vinden. Het was een korte plechtigheid: ik legde het schijfje in een doos, of in een la, of onder een stapel papieren en sprak de woorden: ‘Hier leg je het neer, maar vanaf vandaag weet je niet meer waar het ligt.’

Het was een soort besluit als van een zware roker (of alcoholist) die zijn laatste pakje sigaretten verfrommelt (of de nog halfvolle wodkaflles in de gootsteen leeggiet). Zowel de roker als de alcoholist weet dat alleen radicaal stoppen de enige mogelijke oplossing is: één trekje, één slok, en hij is opnieuw verkocht. Ik wist dat ook mijn besluit het enig juiste besluit was.

Wat is precies WK-koorts? Een vriend van mij, die in 1974 ook al een vriend was, maar beslist geen voetbalvriend, nodigde ons bij hem thuis te eten uit op de avond van Saoedi-Arabië-Marokko en Nederland-België. Lang vervlogen nachtmerriescenario's uit de Voetbalonderduikperiode van 1970-1978 staken opeens weer de kop op.

'Zeg, maar even iets heel anders,' informeerde ik voorzichtig door de telefoon. 'Jij houdt toch niet echt van voetbal?'

'Tot nu toe heb ik alle wedstrijden gezien,' zei hij. 'Dus ik zou me daarover maar geen zorgen maken.'

En toen ontvouwde hij een theorie over de WK-koorts (ook wel het 'WK-gevoel' genoemd), die een heel nieuw licht wierp op het merkwaardige feit dat vandaag de dag de voetbalvrienden in mijn vriendenkring ruimschoots in de meerderheid zijn. Herinnerde ik me dat televisieprogramma nog, *Een schitterend ongeluk*, van Wim Kayzer? vroeg hij. Een van de geïnterviewde wetenschappers was de Engelsman Rupert Sheldrake. Volgens Sheldrake hadden mensen die het kruiswoordraadsel uit de ochtendkrant 's avonds oplosten daar minder moeite mee, omdat het 's ochtends al door honderdduizenden anderen was opgelost. De oplossing van het kruiswoordraadsel hing dus als het ware 'meer in de lucht'. Sheldrake had verder een verhaal over koolmezen in Zuid-Engeland die de doppen van de door de melkboer op de stoep achtergelaten melkflessen wisten te lichten. Een paar weken later hadden de koolmezen in het noorden van Schotland de truc met de melkdoppen ook door. Die hadden zij dus 'geleerd' van hun slimme collega's uit het zuiden, zonder dat er ooit één koolmees helemaal naar het noorden was gevlogen om het ze voor te doen.

'Naar het wereldkampioenschap kijken honderden miljoenen mensen,' zo vatte deze vriend en ex-voetbalhater Sheldrake samen. 'Het gaat er dus niet om of je *wilt* kijken. Zo'n keuze is er helemaal niet. Je *weet* dat je *moet* kijken.'

Kort voor het WK van 1990 kocht ik de grootste kleurentelevisie die er op dat moment in de handel verkrijgbaar was – evenals voetbal is ook een televisie in de jaren negentig allang niet stom meer. Op mijn voetbalvrienden had deze beeldbuis dezelfde uitwerking als

het kampvuur van de discipelen op de verkleumde Heilige Jodocus toen hij in 35 na Christus de Tempelberg af strompelde. 'Misschien kunnen we vanavond het beste bij jou kijken, Herman. Als je met veel mensen bent, heb je bij jou toch een beter beeld.'

In de aanloop naar een wereldkampioenschap zit de ware voetballiefhebber 'gebeiteld'. Zeker voor iemand als ik, die de grootste moeite heeft om zijn dag, laat staan een jaar in te delen, is een aanstaand WK de uitkomst. Van 17 juni tot 17 juli hoefde er niet over verre reizen of tijdrovende projecten te worden gefantaseerd. En de dagindeling was nog simpeler: die werd volledig ondergeschikt gemaakt aan het wedstrijdschema.

'Ga je nou echt naar alle wedstrijden kijken?' vroeg mijn Spaanse vriendin, die niet echt van voetbal houdt, maar desalniettemin tot twee keer toe zichtbaar verbleekte bij de twee onverdiende doelpunten van Italië tegen haar geboorteland.

'Nou, er wordt ook een aantal wedstrijden om halftwee 's nachts gespeeld,' huichelde ik, terwijl ik het uit de krant geknipte wedstrijdschema met punaises boven de televisie vastprikte. 'Dat is dus wel een beetje erg laat.'

In werkelijkheid stond mijn nachtindeling al net zo vast als mijn dagindeling: in de dagen na een nachtwedstrijd had ik al mijn verplichtingen naar het middaguur verschoven.

Zo waren wij in ons gezin dus zowel voor Nederland als voor Spanje (en later ook nog een klein beetje voor Brazilië, vanwege Romário of zo). Maar in stilte bad ik dat het nooit op een finale Nederland-Spanje zou uitdraaien. Ook al houden vriendinnen, zoals bekend, over het algemeen niet van voetbal, ik hechte toch meer waarde aan de theorie van Sheldrake.

Na afloop van de finale ging ik nog even met een groepje vrienden naar de Leidsedwardsstraat, waar een duizendtal Brazilianen met trommels en vlaggen, dwars tegen de windrichting in, de sfeer van de Copacabana probeerden op te roepen. De clichés onder de stijfjes toekijkende Nederlanders waren niet van de lucht: 'Die Brazilianen kunnen toch veel beter feestvieren dan wij,' 'Je gunt het zo'n land toch ook meer, ze hebben daar al ellende genoeg,' 'Ik zou weleens willen zien hoe het er nu in Rio de Janeiro aan toegaat.'

Terwijl ik lafjes meewiegde op het ritme van de Braziliaanse trommels en een oogverblindende tangakoningin een groengele bloemenkrans om mijn nek legde, gebeurde er wat ik al maanden van tevoren had zien aankomen. Dit was het, dacht ik. Het is nu echt afgelopen. Voorbij. Het Zwarte Gat. De Grote Zwarte Gapende Leegte – en wat nu...?

Weg waren mijn dagindeling, mijn zekerheden, mijn hoop en verwachtingen. Hoe zag de dag van morgen eruit? Ik durfde er niet aan te denken.

En het was daar, en op dat moment, in de winderige Leidse-dwarsstraat tussen de feestvierende Brazilianen, dat het wonder gebeurde. Het was inderdaad niet minder dan een wonder, want naar een paspoort, rijbewijs of die ene onmisbare verzekeringspolis kan ik soms een halve dag zoeken. Het beeld, dat als niet minder dan De Voorlopige Oplossing Van Alles voor mijn ogen danste, had de helderheid van een visioen. Maar een visioen was het zeker niet. Het was absolute zekerheid.

In die doos onder het bed, tussen die nooit meer gedraaide grammofoonplaten, boven op de map met nooit meer in te kijken krantenknipsels. Daar, en nergens anders, daar lag hij: de diskette van Kick Off 2.

Met een glimlach op de lippen liep ik richting Leidseplein. Het geluid van de Braziliaanse trommels stierf langzaam weg, maar een nieuwe toekomst, een nieuwe dagindeling, gloorde aan de horizon.

Tot in de kleinste details zag ik voor mij hoe ik de diskette uit zijn schuilplaats op zou diepen, hoe ik de computer op het kleurenscherm aan zou sluiten, hoe ik de elftallen voorlopig in zes poules in zou delen, en daarna door zou stoten naar de achtste, kwart- en halve finales...

Maar wie, o wie...? – wie wil er met mij spelen?